

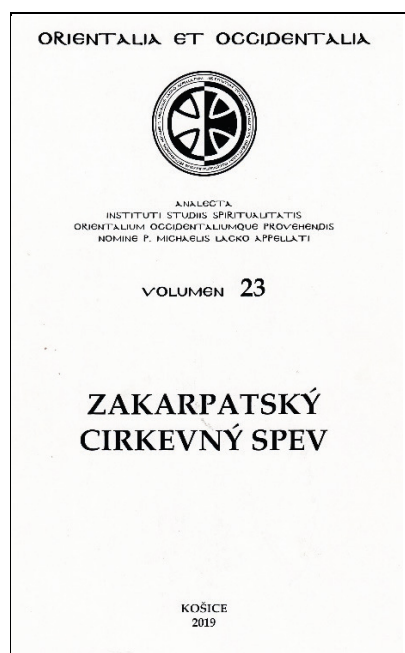
РЕЦЕНЗІЇ

DOI: 10.33398/2224-0926-2021-1-39-154-156

УДК 78.15

Наталя Сиротинська

ORCID: 0000-0001-9542-4574

**ЗАКАРПАТСЬКИЙ ЦЕРКОВНИЙ СПІВ
У ДОСЛІДЖЕННЯХ ІГОРЯ ЗАДОРОЖНОГО**

У 2019 році в науковій серії духовного центру Схід-Захід ім. Михайла Ляцка і науково-дослідницька лабораторія теологічного факультету Трнавського університету в Кошицях (Словаччина) опубліковано чергове 23 число¹. Видання містить найважливіші науково-дослідницькі праці Ігоря Задорожного, присвячені дослідженню історії Закарпатського церковного співу. Ця тема впродовж десятиліть залишається центральною для науковця. Кандидат мистецтвознавства, доцент Ігор Задорожний працює на кафедрі співу, диригування і музично-теоретичних дисциплін Мукачівського державного університету. Впродовж тривалого часу науковець займається вивченням історії церковного співу Закарпаття, його регіональних традицій, зокрема, монодійної практики сакрального співу XVII–XIX століть. Важливо,

¹ Zadorný Igor. Zakarpatský cirkevný spev. Centrum spirituality Východ – Západ Michala Lacka v Košiciach, vedeckovýskumné pracovisko Teologickej fakulty Trnavskej univerzity. Košice, 2019. Vol. 23. 172 s.

що дослідження зосереджені довкола висвітлення тих давніх сторінок церковного співу регіону, що підкреслюють тяглість Київської півчої традиції, а відтак підтверджують спадкоємність церковного співу Закарпаття із загальноукраїнською літургійною практикою. В такий спосіб, незважаючи на політичне розмежування, стверджується культурно-історична єдність народу, в чому особливе значення відіграв християнський обряд і культові осередки. Цій темі присвячені статті *Утвердження Київської традиції в церковному співі Закарпаття, Монастирі Закарпаття та їх церковний спів, Мукачівські єпископи у розвитку освіти на Закарпатті XVIII – початку XIX століть, Маргінальні записи друкованих нотолінійних Ірмологіонів із книгозбірень Закарпаття*.

Наріжним каменем наукових зацікавлень І. Задорожного є українські літургійні нотолінійні збірники XVI–XVII ст. – ірмологіони, які в барокову добу використовувалися не лише як літургійні збірники вибраних піснеспівів цілого року, а також як підручники для навчання дітей нотної грамоти і церковного співу. За короткий час рукописні, а надалі й друковані ірмологіони поширилися по всіх етнічних землях України, що дозволило зберегти національну півчу традицію впродовж століть. Цей процес відбувався в умовах входження українських земель до складу різних імперій, тож завдяки уніфікації церковного репертуару локальна практика церковного співу зберегла історичну цілісність народу. Звідси й особливе значення ірмолійних піснеспівів для визначення основ церковного співу Закарпаття. Про це докладно пише Ігор Задорожний, виокремлюючи серед ірмолійних піснеспівів важливу роль жанру ірмосів канонів, що становили найстабільніший і найчисленніший репертуар монодійної традиції. Цій темі присвячені наступні статті: *Ірмологіони у церковно-співочій культурі Закарпаття, Ірмоси канонів в контексті літургійної практики Закарпаття, Ірмоси в рукописних Ірмолях Закарпаття*, а також *Напіві Літургії Напередосвячених Дарів Простопінія в контексті ірмолійної традиції та Задостойник О тебе радується в богослужбовій практиці на Закарпатті (за нотолінійними ірмологіонами XVII–XIX ст.)*.

Задля підтвердження думки щодо збереження ірмолійної традиції і в сучасному співочому обряді, Ігор Задорожий провадить ряд досліджень церковних напівників початку XX століття в контексті монодійної практики. Так, завдяки студіюванню репертуару Простопінія Бокшая-Малинича і о. Йоакима Хоми дослідник виявляє виразні паралелі інтонаційно-ритмічної будови, подібність в мелодиці поспівкового фонду, а також спільні форми розспівування текстів в системі київського розспіву. Водночас в окремих випадках дослідник відзначає спорідненість з фольклорними пісненими зразками. Це підтверджує збереження ірмолійної традиції і водночас висвітлює характер трансформацій напівів у церковно-співочій практиці Закарпаття. В цьому переконують наступні праці: *Збереження та оновлення ірмолійних напівів у Простопінії Бокшая-Малинича (на прикладі ірмосів воскресних канонів 1–4 гласів), Херувимська пісня в богослужбовій практиці Закарпаття (на прикладі Простопінія Бокшая-Малинича), Воскресні тропарі восьми гласів Простопінія Бокшая-Малинича, Осмогласні напіві рукописних і друкованих ірмологіонів XVII–XVIII ст. у монастирській традиції Закарпаття (на прикладі Простопінія 1903 р. о. Йоакима Хоми)*.

Добра обізнаність у монодійній традиції дозволила науковцеві дослідити ще одну грань ірмолойної традиції, пов'язаної з практикою поширення різних варіантів напівів, серед яких особливе значення мали «грецький», «болгарський», «молдавo-волоський» та інші. Зазначені напиви відчутно прикрашали та урізноманітнювали мелодичну складову церковної монодії вже від XVII століття, що відчутно оновило і збагатило ірмолойний репертуар. В подальшому це півче явище поширилося і в локальних церковно-пісенних практиках, зокрема й на Закарпатті. Це питання докладно висвітлене у статтях *Елементи новобалканських напівів в каноні Пасхи церковно-пісенної практики Закарпаття* та *Грецький і болгарський напиви в Літургії Йоана Златоустого (Простопінії Бокшяя-Малинича)*.

Тяглисть монодійної традиції зберігалася не лише у церковній практиці, але і в творчості українських композиторів. Цій темі присвячена стаття *Херувимські Миколи Леонтовича в контексті монодичної традиції*, в якій Ігор Задорожний зазначає: «Помітною рисою творчого методу у Херувимських є стремління до збереження інтонаційно-ритмічної будови давніх монодичних напівів у рамках різного фактурного викладу (поліфонічного, гармонічного)». Цей важливий факт не лише увиразнює творчий метод геніального українського композитора Миколи Леонтовича, але й підкреслює вплив монодійного мелосу на формування інтонаційного словника національної музичної мови. В цьому контексті дослідження монодійної традиції важливе не лише задля осмислення витоків локальних церковно-співочих практик, але задля усвідомлення знаковості сакральної монодії у забезпеченні культурно-історичної єдності народу.

